

Bruxelles, den 2. marts 2021
(OR. en)

6070/21

Interinstitutionel sag:
2020/0288 (NLE)

SOC 70
ANTIDISCRIM 6
GENDER 11
JAI 129
FREMP 25
COHOM 26
EDUC 44

LOVGIVNINGSMÆSSIGE RETSAKTER OG ANDRE INSTRUMENTER

Vedr.: RÅDETS HENSTILLING om romaernes ligestilling, inklusion og deltagelse

RÅDETS HENSTILLING

af ...

om romaernes ligestilling, inklusion og deltagelse

RÅDET FOR DEN EUROPÆISKE UNION,

som henviser til traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde, særlig artikel 292 sammenholdt med artikel 19, stk. 1,

som henviser til forslag fra Europa-Kommissionen, og

som tager følgende i betragtning:

- (1) Rådets direktiv 2000/43/EF¹ fastlægger en ramme for bekæmpelse af forskelsbehandling på grund af race eller etnisk oprindelse i hele Unionen i forbindelse med beskæftigelse og uddannelse, social beskyttelse, herunder social sikring og sundhedspleje, sociale goder og adgang til og levering af varer og tjenesteydelser, herunder bolig. Et formål med henstillingen er at bidrage til den effektive gennemførelse af dette direktiv, uden at dette berører medlemsstaternes kompetencer.

¹ Rådets direktiv 2000/43/EF af 29. juni 2000 om gennemførelse af princippet om ligebehandling af alle uanset race eller etnisk oprindelse (EFT L 180 af 19.7.2000, s. 22).

- (2) Rådets rammeafgørelse 2008/913/RIA¹ forpligter medlemsstaterne til at kriminalisere offentlig tilskyndelse til vold eller had på grund af race, hudfarve, religion, herkomst eller national eller etnisk oprindelse og til at sikre, at racistiske og fremmedfjendske motiver betragtes som skærpende omstændigheder, eller at sådanne motiver alternativt tages i betragtning af domstolene ved strafudmålingen. Denne henstilling er udformet til at styrke de foranstaltninger, der er truffet mod hadefuld tale, hadforbrydelser og vold mod romaer. I overensstemmelse med Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2012/29/EU² sigter denne henstilling også mod at fremme støtte til romaer, der er ofre for sådanne forbrydelser.

¹ Rådets rammeafgørelse 2008/913/RIA af 28. november 2008 om bekæmpelse af visse former for og tilkendegivelser af racisme og fremmedhad ved hjælp af straffelovgivningen (EUT L 328 af 6.12.2008, s. 55).

² Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2012/29/EU af 25. oktober 2012 om minimumsstandarder for ofre for kriminalitet med hensyn til rettigheder, støtte og beskyttelse og om erstatning af Rådets rammeafgørelse 2001/220/RIA (EUT L 315 af 14.11.2012, s. 57).

- (3) Den europæiske søjle for sociale rettigheder indeholder en række principper og rettigheder med henblik på at støtte og styrke social retfærdighed uanset køn, race eller etnisk oprindelse, religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering. Universelle foranstaltninger suppleret af målrettede foranstaltninger til at beskytte og støtte grupper med høj risiko for forskelsbehandling eller social udelukkelse som dem, der er fastsat i denne henstilling, er afgørende for gennemførelsen af principperne i den sociale søjle. At opnå resultater på grundlag af søjlen er en fælles politisk forpligtelse og et fælles politisk ansvar. Den bør gennemføres både på EU-plan og på medlemsstatsplan i overensstemmelse med deres respektive kompetenceområder under passende hensyn til forskellige socioøkonomiske miljøer og de forskelligartede nationale systemer, herunder den rolle, arbejdsmarkedets parter spiller, og i overensstemmelse med nærhedsprincippet og proportionalitetsprincippet.
- (4) Denne henstilling bidrager også til den fortsatte udvikling af lige og inklusive demokratiske samfund i overensstemmelse med De Forenede Nationers verdensmål for bæredygtig udvikling.

- (5) Kommissionen har fremsat forslag til Europa-Parlamentet og Rådet til forordningen om fælles bestemmelser for 2021-2027, Den Europæiske Socialfond Plus for 2021-2027 ("ESF+-forordningen for 2021-2027") og Den Europæiske Fond for Regionaludvikling og Samhørighedsfonden for 2021-2027. Disse forslag henviser til ligestilling og ikkeforskelsbehandling som horisontale principper, der skal efterleves i forbindelse med gennemførelsen af nævnte fonde. I forslaget til ESF+-forordningen for 2021-2027 opfordres medlemsstaterne og Kommissionen specifikt til at sikre ligestilling og ikkeforskelsbehandling ved gennemførelsen af EU-programmer, og der henvises til fremme af socioøkonomisk integration af tredjelandstatsborgere og inklusion af marginaliserede samfundsgrupper, såsom romaerne, hvilket er knyttet til grundforudsætningen om en national strategisk ramme for romaer. Indtil nævnte forslag er vedtaget, bidrager denne henstilling til deres effektive fremtidige gennemførelse.
- (6) Kommissionens meddelelse af 3. marts 2010 med titlen "Europa 2020: en strategi for intelligent, bæredygtig og inklusiv vækst" ("Europa 2020-strategien") har pustet nyt liv i bekæmpelsen af fattigdom og social udelukkelse ved at fastsætte fælles EU-mål for nedbringelse af fattigdom og social udelukkelse, for reduktion af skolefrafaldet og for forbedring af beskæftigelsesgraden. Disse mål kan ikke nås uden at forbedre romaernes ligestilling, inklusion og deltagelse, hvilket denne henstilling giver specifik vejledning i.

- (7) I Kommissionens meddelelse af 5. april 2011 "En EU-ramme for de nationale strategier for romaernes integration frem til 2020", som opfordrer medlemsstaterne til at fremme romaernes sociale og økonomiske inklusion og fastsætter mål for uddannelse, beskæftigelse, sundhedspleje og bolig, blev godkendt af Rådet den 19. maj 2011. Trods begrænsningerne i den oprindelige udformning havde EU-rammen en stor merværdi, som den aktuelle henstilling bygger videre på, bl.a. ved at integrere erfaringer med rammens gennemførelse.
- (8) Rådets henstilling af 9. december 2013¹ til effektiv integration af romaerne var udformet med henblik på nationale foranstaltninger til intensiveret integration af romaerne. Rådet opfordrede i henstillingen medlemsstaterne til at informere Kommissionen årligt om de foranstaltninger, de måtte have truffet i overensstemmelse med henstillingen, og ethvert fremskridt med gennemførelsen af deres nationale strategier for romaernes integration. Denne henstilling bygger på denne erfaring og gennemgår og udvider de foranstaltninger, der bør træffes.
- (9) I sine konklusioner af 8. december 2016 om "fremskyndelse af processen med romaernes integration" opfordrede Rådet Kommissionen til at foretage en midtvejsevaluering af EU-rammen for de nationale strategier for romaernes integration frem til 2020 ("tilbundsgående evaluering") og til på grundlag heraf at foreslå et initiativ for perioden efter 2020. Selv om rammens merværdi anerkendes i den tilbundsgående evaluering, viser resultaterne, at romaerne i Europa fortsat oplever forskelsbehandling og social og økonomisk udelukkelse.

¹ Rådets henstilling af 9. december 2013 om foranstaltninger i medlemsstaterne til effektiv integration af romaerne (EUT C 378 af 24.12.2013, s. 1).

- (10) Den tilbundsgående evaluering og de konklusioner, som Rådet, Europa-Parlamentet og adskillige civilsamfundsorganisationer i hele Europa og på nationalt plan udledte af den, viser behovet for et fornyet og stærkere engagement i romaernes ligestilling og inklusion. Dette engagement bør sikre et specifikt fokus på ikkeforskelsbehandling, herunder ved at bekæmpe sigøjnerhad – en særlig form for racisme over for romaer – og fokusere på de fire socioøkonomiske inklusionsområder uddannelse, beskæftigelse, sundhed og bolig. Det bør også afspejle specifikke gruppers behov og mangfoldigheden blandt romaerne, inddrage romaerne i udformningen, gennemførelsen, overvågningen og evalueringen af strategierne for romaernes ligestilling og inklusion, forbedre målfastsættelse, dataindsamling, overvågning og rapportering og gøre de generelle politikker mere åbne for romaernes ligestilling og inklusion. Ved udformningen af foranstaltninger bør der lægges særlig vægt på kønsperspektivet.
- (11) Denne henstilling er ligeledes baseret på forskellige konstateringer, som tidligere er beskrevet i Europa-Parlamentets relevante beslutninger af 15. april 2015 og 12. februar 2019, i Rådets konklusioner af 8. december 2016 og i Kommissionens årlige rapporter siden 2013.

- (12) Kommissionen fulgte op på meddelelsen "EU-rammen for de nationale strategier for romaernes integration frem til 2020" den 7. oktober 2020 ved at vedtage en pakke bestående af forslaget til nærværende henstilling og meddelelsen "En Union med ligestilling: EU's strategiske ramme for romaernes ligestilling, integration og deltagelse" ("meddelelsen af 7. oktober 2020"). Meddelelsen af 7. oktober 2020 fastsætter målsætninger og, når det er relevant, mål på EU-plan og minimumsforpligtelser for alle medlemsstater, eventuelt suppleret med en ekstra national indsats og EU-støtte afhængigt af den nationale kontekst og romabefolkningens størrelse. Nylige data viser, at seks ud af ti europæere stadig mener, at forskelsbehandling af romaer er udbredt i deres land, mens mere end seks ud af ti europæere er enige i, at samfundet kan få gavn af en bedre integration af romaer¹. Det overordnede mål med denne henstilling er at bidrage til at fremme ligestilling for og bekæmpe udelukkelse af romaer ved at inddrage dem aktivt.

¹ Særnummer af Eurobarometer 493. Discrimination in the EU (første resultater offentliggjort i september 2019).

- (13) Under covid-19-pandemien er udelukkede og dårligt stillede romasamfund blevet eksponeret for alvorlige negative sundhedsmæssige og socioøkonomiske virkninger, som risikerer at forværre eksisterende uligheder og risikoen for fattigdom og social udelukkelse. Denne henstilling anbefaler at mindske de strukturelle uligheder, som romaer står over for, ved, når det er relevant, at tackle romaernes begrænsede adgang til rent vand, sanitær infrastruktur og sundhedsydelser, herunder vaccinationstjenester, og manglen på faciliteter og digitale færdigheder, som kunne gøre romaer i stand til at deltage aktivt i samfundet, herunder i fjernundervisning, samt ved at gøre ende på den store økonomiske usikkerhed, overfyldte husstande, afsondrede bebyggelser eller lejre.

- (14) I forbindelse med den stigende populisme og racisme i Unionen¹ er der behov for at fokusere på at bekæmpe og forebygge forskelsbehandling, herunder ved at bekæmpe sigøjnerhad, som er en grundlæggende årsag til og forværrer forskelsbehandling og udelukkelse. I EU-handlingsplanen mod racisme 2020-2025 af 18. september 2020, skitseres derfor en række konkrete tiltag til bekæmpelse af racisme. Sigøjnerhad er en usædvanligt udbredt² form for racisme, der udspringer af, hvordan samfundet i almindelighed ser og behandler dem, der betragtes som "sigøjnere", i en historisk fremmedgørelsessammenhæng³, der bygger på stereotyper og negative holdninger, som undertiden kan være utilsigtede eller ubevidste⁴.

¹ Widespread racism continues to plague Europe. EU's Agentur for Grundlæggende Rettigheder, 20. juni 2019, publikation baseret på rapporten om grundlæggende rettigheder 2019, EU's Agentur for Grundlæggende Rettigheder, 6. juni 2019.

² Den Europæiske Kommission mod Racisme og Intolerance ("ECRI")'s generelle henstilling nr. 3 om bekæmpelse af racisme og intolerance over for sigøjnere/romani, vedtaget den 6. marts 1998. Præamblen til deres generelle henstilling, "General Policy Recommendation no. 13 on combatting anti-Gypsyism and discrimination against Roma", gentog ordlyden "anti-Gypsyism is an especially persistent, violent, recurrent and commonplace form of racism".

³ Alliance against Antigypsyism, referencedokument fra 2017 (fra http://antigypsyism.eu/?page_id=17).

⁴ EU's Gruppe på Højt Plan vedrørende Bekæmpelse af Racisme, Fremmedhad og Andre Former for Intolerance, konklusioner fra november 2018. "Antigypsyism: Increasing its recognition to better Understand and address its Manifestations".

Siden 2005 har Europa-Parlamentet benyttet udtrykket sigøjnerhad i sine betænkninger og beslutninger af 28. april 2005, 15 april 2015, 25. oktober 2017 og 12. februar 2019. Flere internationale organisationer og civilsamfundsorganisationer har anerkendt fænomenet, som ud over sigøjnerhad også kaldes romahad, romafjendtlighed og sintifjendtlighed. I sine konklusioner af 8. december 2016 anerkendte Rådet behovet for at "bekæmpe alle former for racisme mod romaer, der af og til benævnes sigøjnerhad, da de er en hovedårsag til den sociale udstødelse og forskelsbehandling, de udsættes for". Den 8. oktober 2020 vedtog International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) en ikke juridisk bindende definition¹ af sigøjnerhad/forskelsbehandling af romaer.

¹ <https://www.holocaustremembrance.com/resources/working-definitions-charters/working-definition-antigypsyism-anti-roma-discrimination>.

- (15) Når foranstaltningerne rettes mod romabefolkningen, er det vigtigt at anerkende de specifikke behov eller sårbarheder hos bestemte grupper¹, herunder romakvinder, unge romaer, romabørn, LGBTI-romaer, ældre romaer, romapersoner med handicap, romaer, der er tredjelandsstatsborgere eller statsløse, og EU-mobile romaer. I denne henstilling tages der derfor hensyn til vigtigheden af at bekæmpe flerdobbelt forskelsbehandling². Den indeholder forslag til foranstaltninger for en bedre beskyttelse og inklusion af romabørn, som er særligt udsat for forskelsbehandling og segregering.

¹ Vedrørende forskellige sammenhænge, f.eks. menneskesmugling, hvor ofrene hovedsagelig er romakvinder og -børn.

² Begrebet "flerdobbelt forskelsbehandling" anvendes som overbegreb for alle tilfælde af forskelsbehandling, der er baseret på flere grunde til forskelsbehandling og kommer til udtryk på to mulige måder. Der kan være tale om "additiv forskelsbehandling", hvor forskelsbehandlingen foregår på grund af flere forhold, der gør sig gældende separat, og om "intersektionel forskelsbehandling", hvor to eller flere grunde til forskelsbehandling er til stede og i samspil på en sådan måde, at de ikke kan adskilles fra hinanden. "Tackling Multiple Discrimination. Practices, policies and laws." Rapport fra Europa-Kommissionen (2007). "Multiple Discrimination in EU Law: Opportunities for Legal Responses to Intersectional Gender Discrimination". Europæisk netværk af juridiske eksperter på ligestillingsområdet. Europa-Kommissionen (2009).

I overensstemmelse med Rådets konklusioner af 8. december 2016 peges der også på skabelse af muligheder og anvendelse af det uudnyttede potentiale hos unge romaer ved at øge deres aktive deltagelse i programmer og foranstaltninger rettet mod de unge, såsom dem, der henvises til i Kommissionens meddelelse af 1. juli 2020 med titlen "Støtte til ungdomsbeskæftigelse: en bro til job for den næste generation".

- (16) I betragtning af mangfoldigheden blandt romaerne anvendes betegnelsen "roma" som en overordnet betegnelse for at henvise til en række forskellige grupper med romaoprindelse såsom romaer, sintier, kaléer, sigøjnere, romanichaler og "boyash"/"rudari". Betegnelsen omfatter også grupper såsom ashkalier, egyptere, østlige grupper (herunder dom, lom, rom og abdal) samt rejsende befolkningsgrupper, herunder etniske "travellers", jenische eller folk, der administrativt betegnes "gens du voyage", og folk, der betegner sig selv som sigøjnere, "tsiganes" eller "tziganes", uden at disse gruppers specifikke særpræg fornægtes.

- (17) I forbindelse med mobilitet inden for Unionen er det nødvendigt at respektere unionsborgernes ret til fri bevægelighed og betingelserne for udøvelsen heraf. Disse betingelser omfatter rådighed over tilstrækkelige ressourcer og en omfattende sygeforsikringsdækning i henhold til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2004/38/EF¹. Samtidig er det nødvendigt at forsøge at forbedre romaers levevilkår og gennemføre foranstaltninger til fremme af deres økonomiske og sociale inklusion i deres oprindelsesmedlemsstater samt i deres bopælsmedlemsstater.

¹ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2004/38/EF af 29. april 2004 om unionsborgernes og deres familiemedlemmers ret til at færdes og opholde sig frit på medlemsstaternes område, om ændring af forordning (EF) nr. 1612/68 og om ophævelse af direktiv 64/221/EØF, 68/360/EØF, 72/194/EØF, 73/148/EØF, 75/34/EØF, 75/35/EØF, 90/364/EØF, 90/365/EØF og 93/96/EØF (EUT L 158 af 30.4.2004, s. 77).

- (18) Samtidig med at det anerkendes, at medlemsstaterne bør vælge deres egne overvågningsmetoder, herunder egnede metoder til dataindsamling og hensyntagen til, at det er et følsomt spørgsmål at indsamle oplysninger om etnicitet, og at det ikke er muligt i visse medlemsstater, fremhæver denne henstilling betydningen af at indsamle data som nødvendig forudsætning for udformningen af foranstaltninger, der effektivt forbedrer situationen for romabefolkningen i overensstemmelse med Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2016/679¹ og retningslinjerne fra 2018 om forbedring af indsamling og brug af ligestillingsdata, som er udgivet af undergruppen vedrørende ligestillingsdata under EU's Gruppe på Højt Plan vedrørende Ikkeforskelsbehandling, Ligestilling og Mangfoldighed². I denne henstilling anerkendes også betydningen af indikatorer som overvågningsmetode. Meddelelsen af 7. oktober 2020 forklarer, at medlemsstaterne kan vælge indikatorer blandt en portefølje af indikatorer til måling af romaernes ligestilling, inklusion og deltagelse, som Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder, Kommissionen og medlemsstaterne har samlet i fællesskab.

¹ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2016/679 af 27. april 2016 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger og om ophævelse af direktiv 95/46/EF (generel forordning om databeskyttelse) (EUT L 119 af 4.5.2016, s. 1).

² Retningslinjer om forbedring af indsamling og brug af ligestillingsdata (2018). Den Europæiske Revisionsret anbefalede at udvikle passende metoder til indsamling af relevante data om romaernes integration i alle medlemsstater. EU's politiske initiativer og finansielle støtte til integration af romaerne: Der er gjort betydelige fremskridt i de sidste ti år, men der er brug for en yderligere praktisk indsats. Særberetning nr. 14/2016.

- (19) Denne henstilling har direkte fokus på foranstaltninger til at fremme romaernes ligestilling, inklusion og deltagelse uden dog at have til hensigt at udelukke andre dårligt stillede grupper. Disse foranstaltninger bør være baseret på de samme principper i sammenlignelige situationer. I denne henseende er de fælles grundprincipper for romaernes inklusion fortsat relevante¹. Foranstaltningerne bør også integrere romaernes ligestilling, inklusion og deltagelse i politiske initiativer på både EU-plan og nationalt plan, idet der lægges særlig vægt på intersektionalitet og kønsdimensionen. Meddelelsen af 7.oktober 2020 indeholder yderligere retningslinjer for planlægning og gennemførelse af nationale strategiske rammer for romaerne.
- (20) Et af formålene med denne henstilling er at bekræfte en langsigtet forpligtelse over for de fælles målsætninger om romaernes ligestilling, inklusion og deltagelse og levere opdateret og bedre vejledning ved at fastsætte foranstaltninger, som medlemsstaterne kan vedtage for at opfylde disse målsætninger.

¹ De fælles grundprincipper blev drøftet ved den første europæiske platform for romaernes integration i april 2009 og godkendt af EPSCO-Rådet den 8. juni 2009, som i et sæt konklusioner opfordrede medlemsstaterne til at tage hensyn til de fælles grundprincipper, når det er relevant, i forbindelse med udformning og gennemførelse af politikker. Rådets konklusioner (EPSCO) om romaernes integration (8. juni 2009).

- (21) Denne henstilling overholder fuldt ud nærhedsprincippet og medlemsstaternes primære ansvar på dette område. Den berører ikke principperne om national procesret og retstraditioner i medlemsstaterne. Der bør anvendes en fælles, men differentieret tilgang under behørigt hensyn til nationale forhold såsom antallet og andelen af romaer i den samlede befolkning, den generelle økonomiske kontekst, de specifikke kendetegn hos målgrupperne i hver medlemsstat og muligheden for at fastlægge politikker, der er rettet mod en specifik etnisk gruppe. Nationale strategier og relevante foranstaltninger til fremme af romaernes inklusion, ligestilling og deltagelse bør tilpasses og udvælges i overensstemmelse med de særlige forhold og behov på stedet, hvilket omfatter behovet for at tage hensyn til dårligt stillede grupper såsom romaer i en bredere sammenhæng. Generelle foranstaltninger bør være udformet, så de sikrer, at romaerne nås effektivt.
- (22) En national strategisk ramme for romaer henviser til nationale romastrategier og/eller integrerede sæt af politiktiltag i en bredere socioøkonomisk kontekst, som er relevante for romaers ligestilling, inklusion og deltagelse,

HENSTILLER HERVED FØLGENDE:

1. Medlemsstaterne bør vedtage nationale strategiske rammer for romaerne i deres bredere sociale inklusionspolitikker, som forbedrer romaernes situation, og så vidt muligt fremsende dem til Europa-Kommissionen senest i september 2021. Medlemsstaterne bør, når det er relevant, i overensstemmelse med national ret og EU-ret, tilgængelige ressourcer og nationale omstændigheder overveje relevansen for den nationale sammenhæng af de foranstaltninger, der er beskrevet i denne henstilling, og gennemføre dem på en forholdsmæssig og selektiv måde i tæt samarbejde med alle relevante interessenter. Ved vurderingen af relevansen opfordres medlemsstaterne til at lade sig styre af frivillige minimumsforpligtelser og, afhængig af den nationale sammenhæng, af eventuelle yderligere foranstaltninger som fastsat i meddelelsen.

Horisontale målsætninger: romaernes ligestilling, inklusion og deltagelse

2. Medlemsstaterne bør konsolidere bestræbelserne for at vedtage og gennemføre foranstaltninger til fremme af ligestilling og effektivt forhindre og bekæmpe forskelsbehandling, sigøjnerhad og social og økonomisk udelukkelse samt årsagerne hertil. Denne indsats bør omfatte foranstaltninger såsom følgende:
 - a) effektivt at bekæmpe direkte og indirekte forskelsbehandling, herunder ved at bekæmpe chikane, sigøjnerhad, stereotyper, romafjendtlig retorik, hadefuld tale, hadforbrydelser og vold mod romaer, herunder tilskyndelse hertil, både online og offline, navnlig i forbindelse med gennemførelse i national ret, gennemførelse og håndhævelse af direktiv 2000/43/EF, rammeafgørelse 2008/913/RIA og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/13/EU¹
 - b) at udvikle og fremme et omfattende støttesystem for ofre i overensstemmelse med direktiv 2012/29/EU og sikre bistand til romaer, som er ofre for hadforbrydelser og forskelsbehandling

¹ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2010/13/EU af 10. marts 2010 om samordning af visse love og administrative bestemmelser i medlemsstaterne om udbud af audiovisuelle medietjenester (direktiv om audiovisuelle medietjenester) (EUT L 95 af 15.4.2010, s. 1).

- c) at bekæmpe forskelsbehandling, der antager flere former, og strukturel¹ forskelsbehandling af romaer, navnlig af romakvinder, romabørn, unge romaer, LGBTI-romaer, ældre romaer, romaer med handicap, statsløse romaer og EU-mobile romaer²
- d) at højne bevidstheden om, at indsatsen for at bekæmpe forskelsbehandling hænger uløseligt sammen med indsatsen for at bekæmpe sigøjnerhad og social og økonomisk udelukkelse som led i en fælles bestræbelse på at fremme det bredere mål om ligestilling
- e) at analysere og anerkende eksistensen af sigøjnerhad og forskelsbehandling af romaer og højne bevidstheden om disse fænomener, hvilke former de antager, og hvilke skadelige konsekvenser de har, via medierne og skolernes læseplaner og på andre måder og f.eks. ved at højne bevidstheden hos embedsmænd og andre interessenter om behovet for at identificere og bekæmpe dem
- f) at fremme multikulturelle oplysningsaktiviteter og -kampagner i skolerne

¹ Systemisk eller strukturel forskelsbehandling forstås som værende tydelig i de uligheder, der skyldes lovgivning, politik og praksis, ikke bevidst, men som skyldes en række institutionelle faktorer ved udformning, gennemførelse og revision af lovgivning, politik og praksis. "Roma and Traveller Inclusion: Towards a new EU Framework, Learning from the work of equality bodies", Equinet Perspective, juni 2020.

² EU-borgere af romaetnicitet, der udøver deres ret til fri bevægelighed inden for Den Europæiske Union.

- g) at fremme bevidstheden om romaernes kultur, sprog og historie, herunder mindet om romaernes holocaust og forsoningsprocesser i samfundet, bl.a. gennem relevant uddannelse af lærere og udformning af egnede læseplaner, eftersom denne bevidsthed er afgørende for at nedbringe fordomme og sigøjnerhad som væsentlige årsager til forskelsbehandling
 - h) at fremme positive fortællinger om romaerne og romarollemodeller og en bedre forståelse af de udfordringer, som romaer møder, herunder ved hjælp af støtte til møder på tværs af samfundsgrupper og tværkulturel læring.
3. Medlemsstaterne bør bekæmpe den ekstremt høje fattigdomsrisikosats samt de ekstremt høje materielle og sociale afsavn blandt romabefolkningen for at yde effektiv støtte til romaernes ligestilling, inklusion og deltagelse. Når det er relevant, bør medlemsstaterne følge en integreret tilgang, der fokuserer på alle relevante politikområder. Disse bestræbelser kan nås ved hjælp af foranstaltninger såsom følgende:
- a) at sikre passende investeringer i menneskelig kapital, infrastrukturudvikling og boliger samt politikker for social samhørighed og at forbedre målretningen af sådanne investeringer
 - b) at sikre adgang til passende sociale sikringsordninger, herunder både indkomststøtte og naturalydelse og tjenester, for dårligt stillede romaer

- c) at kombinere indkomststøtte med aktiveringsforanstaltninger for at fremme deltagelse på arbejdsmarkedet og med beskæftigelsesstøtte, navnlig for romakvinder og EU-mobile romaer, og at give oplysninger om de eksisterende retlige støtteberettigelseskrav for at modtage ydelser ledsaget af aktiverings- og støttetjenester
- d) at sikre, at der rettes særlig stor opmærksomhed mod at forebygge og bekæmpe børnefattigdom, herunder ved at træffe effektive nationale foranstaltninger, som tager hensyn til de mekanismer, som fastholder romaerne i fattigdom gennem generationer, og mod behovet for at støtte romabørn og deres familier på de indbyrdes forbundne områder beskæftigelse, sociale ydelser, uddannelse, førskoleundervisning og børnepasning, sundhed, adgang til boliger og væsentlige tjenester, ernæring og fritidsaktiviteter
- e) at støtte finansiel forståelse for unge voksne og unge familier, herunder bedre beslutningstagnings- og planlægningsfærdigheder som led i foranstaltninger til styrkelse af indflydelse og stilling samt finansiel inklusion.

4. Medlemsstaterne bør, når det er relevant, sikre en mere meningsfuld deltagelse og høring af romaerne, herunder af kvinder, børn, unge, ældre og personer med handicap, for at kunne yde effektiv støtte til romaernes ligestilling og ikkeforskelsbehandling. Dette bør omfatte foranstaltninger såsom følgende:

- a) at støtte aktivt medborgerskab ved at fremme navnlig romakvinders og unge romaers sociale, økonomiske, politiske og kulturelle deltagelse

- b) at fremme kapacitetsopbygning og lederskab i romacivilsamfundet for at sætte romaer i stand til at deltage i alle faser af den politiske cyklus og det offentlige liv generelt
- c) at fremme romaers beskæftigelse i offentlige og private institutioner for at understøtte mangfoldighed og ekspertise i den politiske proces og for at tilvejebringe rollemodeller
- d) at højne dårligt stillede romasamfunds bevidsthed om menneskerettigheder og borgerrettigheder og -ansvar
- e) at koordinere ressourcer, netværk og ekspertise på tværs af sektorer for at øge unge romaers inddragelse i beslutningstagningsprocesser og hjælpe dem med at udbrede deres lederskab.

Sektorspecifikke målsætninger

Adgang til inkluderende almen uddannelse af god kvalitet

5. Medlemsstaterne bør sikre, at alle romaer har reel lige adgang til og kan deltage i alle uddannelsesformer og -faser fra førskoleundervisning og børnepasning til videregående uddannelse, herunder en ny chance for uddannelse, voksenuddannelse og livslang læring.

6. Medlemsstaterne bør forbedre romaelevers lige adgang til inkluderende kvalitetsuddannelse, herunder ved foranstaltninger såsom følgende:
- a) at hindre og fjerne enhver form for segregering af uddannelse og sikre, at alle elevers potentiale understøttes
 - b) at hindre og fjerne fejldiagnosticering, som fører til upassende anbringelse af romaelever i specialtilbud, og sikre, at tildelingen af specialtilbud sker efter en gennemsigtig og lovlig procedure
 - c) at tilvejebringe effektive metoder til erkendelse af og oprejsning for tidligere uret på uddannelsesområdet, herunder segregering, upassende anbringelse af romaelever i specialskoler og ulige behandling
 - d) at fremme lighed, rummelighed og mangfoldighed i uddannelsessystemet og klasselokalet, f.eks. gennem faglige udviklingsprogrammer, mentorordninger og peerlæringsaktiviteter
 - e) at tilskynde til effektiv forældreinddragelse i undervisningen af romaelever og fremme forbindelserne mellem skoler og lokalsamfund, herunder mæglere og undervisningsassistenter
 - f) at støtte alle elevers lige deltagelse og aktive engagement i almindelige uddannelsesaktiviteter og -processer, herunder for børn med handicap

- g) at bekæmpe mobning og chikane i skolen både online og offline for at beskytte alle elever, herunder romaer
- h) at højne bevidstheden hos lærere og andet skolepersonale om romaernes historie og kultur og metoder til at genkende og bekæmpe forskelsbehandling og årsagerne hertil, herunder sigøjnerhad og ubevidst forudindtagethed, og om betydningen af ikkediskriminerende uddannelse og reel lige adgang til almindelig uddannelse
- i) at støtte indsatsen for at sikre, at romaelever tilegner sig færdigheder i overensstemmelse med arbejdsmarkedets nuværende og fremtidige behov.

7. Medlemsstaterne bør arbejde hen imod at overvinde enhver forskelsbehandling, ulighed og ulemper for så vidt angår uddannelsesmuligheder, resultater og niveau, herunder, når det er relevant, ved foranstaltninger såsom følgende:

- a) at sikre adgang til førskoleundervisning og børnepasning af god kvalitet med særligt fokus på tidlig inklusion af romabørn, herunder dårligt stillede romabørn
- b) at yde individuel støtte og mægling for at kompensere for sproglige, kognitive og uddannelsesmæssige mangler i tæt samarbejde med romaelevernes familie og at tilskynde til og en ny chance for uddannelse og voksenuddannelse

- c) at forebygge skolefrafald på alle uddannelsesniveauer, herunder med specifikt fokus på romapiger,¹ f.eks. gennem samarbejde mellem skolerne, mæglerne og de sociale beskyttelsestjenester
- d) at anerkende sårbarhed hos børn af forældre, som er taget til udlandet, og give privilegeret adgang til programmer efter skoletid og individuel støtte
- e) at øge romaernes sociale mobilitet, f.eks. gennem positiv særbehandling, særlige stipendier til erhvervsuddannelse, ungdomsuddannelse og videregående uddannelse og til læreruddannelse og erhvervsvejledning
- f) at sikre en glidende overgang mellem uddannelsesniveauer og fremme færdiggørelse af ungdomsuddannelser og videregående uddannelse, herunder gennem erhvervsvejledning, rådgivning, mentorordninger og finansielle støtteordninger
- g) at støtte deltagelse i ikkeformel læring og fritidsaktiviteter, herunder ungdoms-, sports- og kulturaktiviteter inden for rammerne af undervisning i sundhed og medborgerkundskab, og andre aktiviteter, der fremmer selvudvikling, psykisk robusthed og trivsel

¹ Rapporten "Roma women in nine EU Member States" (2019) fra Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder beskriver de udfordringer, som romakvinder og -piger møder.

- h) når det er relevant, at fremme tilegnelse af digitale færdigheder, adgang til bredbånd, en passende digital infrastruktur og tilbud om undervisningsmateriale, der egner sig til fjernundervisning, både i de formelle og ikkeformelle uddannelsesmiljøer, for at forhindre digital udelukkelse af socioøkonomisk dårligt stillede elever, deres lærere og forældre og sikre opsøgende arbejde over for romaelever, herunder dem, der bor i landdistrikter eller afsondrede områder.

Adgang til bæredygtig beskæftigelse af god kvalitet

- 8. Medlemsstaterne bør fremme reel lige adgang for romaer, navnlig unge romaer, til bæredygtig beskæftigelse af god kvalitet, herunder, når det er relevant, ved foranstaltninger såsom følgende:
 - a) at nå ud til unge romaer¹ for at højne deres bevidsthed om de tilgængelige, helst integrerede, beskæftigelses- og socialtjenester og sætte dem i kontakt med disse tjenester
 - b) at imødekomme unge arbejdsløse og erhvervsinaktive romaers behov ved at skræddersy individuelle, holistiske handlingsplaner til dem, som tager hensyn til deres præferencer og motivation, hindringer og ulemper samt årsagerne til deres arbejdsløshed eller erhvervsinaktivitet

¹ I overensstemmelse med det, der er beskrevet i Rådets henstilling af 30. oktober 2020 om en bro til job – styrkelse af ungdomsgarantien og erstatning af Rådets henstilling af 22. april 2013 om oprettelsen af en ungdomsgaranti (EUT C 372 af 4.11.2020, s. 1).

- c) at støtte den første erhvervserfaring, jobformidling, lærepladser og karriereudvikling
- d) at lette overgangen fra uddannelse til beskæftigelse gennem coaching, mentorordninger, erhvervsuddannelse, praktikophold, erhvervsinkubatorer og vekseluddannelse
- e) at støtte romaers tilegnelse af digitale færdigheder for at ruste dem bedre til arbejdsmarkedets krav og udnytte de muligheder, der findes i hverdagen i form af nye digitale værktøjer og tendenser
- f) at støtte oplæring på arbejdspladsen, udvikling af færdigheder, erhvervelse og ajourføring af faglige kvalifikationer og en ny chance for uddannelse
- g) at fremme reel lige adgang til selvstændig erhvervsvirksomhed og iværksætteri, herunder socialt iværksætteri, gennem målrettet støtte
- h) at fremme lige adgang til beskæftigelse i både den offentlige og den private sektor gennem foranstaltninger såsom positiv særbehandling og støtteordninger for arbejdsgiverne og forbedre adgangen til arbejdsformidling, herunder aktive arbejdsmarkedspolitikker
- i) at støtte mobiliteten på arbejdsmarkedet, navnlig for dem, der bor i landdistrikter og afsondrede områder med begrænsede jobmuligheder

- j) at bekæmpe, mindske og afskaffe forskelsbehandling ved at øge oplysningsindsatsen om ikkediskriminerende beskæftigelse og adgang til beskæftigelse og aktiveringsforanstaltninger og at uddanne arbejdsgiverne i metoder til at genkende og bekæmpe forskelsbehandling og årsagerne hertil, herunder sigøjnerhad og ubevidst forudindtagethed.

Sundhed og adgang til sundhedsydelser og sociale ydelser af god kvalitet

- 9. Medlemsstaterne bør sikre lige adgang uden hindringer til sundhedsydelser og sociale ydelser af god kvalitet, især for de grupper, som er mest udsat, eller for dem, som lever i marginaliserede eller afsidesliggende områder, når det er relevant, ved foranstaltninger såsom følgende:
 - a) at fremme og lette lige adgang:
 - i) for romakvinder til et godt kvalitetsniveau af lægeundersøgelser, screeninger, før- og efterfødselspleje, rådgivning og familieplanlægning samt seksuel og reproduktiv sundhed, som generelt tilbydes af det nationale sundhedssystem
 - ii) for romakvinder til støttetjenester for ofre for kønsbaseret vold
 - iii) for romabørn til primær sundhedspleje af god kvalitet, herunder forebyggende programmer, såsom vaccination

- iv) for sårbare romagrupper, såsom ældre romaer, romaer med handicap, LGBTI-romaer, EU-mobile romaer, romaer, som er tredjelandstatsborgere, og statsløse romaer, til sundhedsydelser af god kvalitet
- b) at højne bevidstheden blandt romaerne om primære forebyggelsesforanstaltninger, såsom programmer til fremme af en sund livsstil og til forebyggelse af stofmisbrug, og forbedre adgangen til ydelser vedrørende mental sundhed, når det er relevant, gennem sundhedsmægling
- c) at forebygge og bekæmpe forskelsbehandling af romaer gennem oplysningskampagner om ikkediskriminerende adgang til sundhedsydelser og sundhed og via uddannelse af sundhedspersonale, medicinstuderende og sundhedsmæglere i metoder til at genkende og bekæmpe forskelsbehandling og årsagerne hertil, herunder sigøjnerhad og ubevidst forudindtagethed
- d) at bekæmpe digital udelukkelse af alle romaer fra sundhedsydelser ved f.eks. at slå bro over den digitale kløft i forbindelse med adgangen til sundhedsinformation
- e) at forebygge og fjerne segregering inden for sundhedsydelser
- f) at sikre erkendelse af og oprejsning for tidligere uret inden for sundhedspleje, herunder tvangssterilisation og på anden måde ufrivillig sterilisation af romakvinder

- g) at fremme romaers lige adgang til medicinstudier og tilskynde til ansættelse af romaer som sundhedspersonale og -mæglere, navnlig i egne med en betydelig romabefolkning
- h) at bekæmpe og forebygge potentielle sygdomsudbrud i marginaliserede eller afsidesliggende områder
- i) at sikre romaer adgang til lokalsamfunds- og familiebaserede tjenester for handicappede, ældre og børn uden forældreomsorg, f.eks. udviklingsstøtte, sociale boliger, dagcentre for handicappede og netværk af plejeforældre
- j) at forebygge institutionalisering og fremme en overgang fra institutionel pleje til pleje i familien og i nærmiljøet ved at støtte udsatte familier, f.eks. rådgivning og økonomiske incitament, uddeling af fødevarer og bolig- og udviklingsstøtte
- k) at fremme udveksling og overførsel af bedste praksis vedrørende romaers folkesundhed, f.eks. ved at anvende Kommissionens og medlemsstaternes folkesundhedsramme i Styringsgruppen vedrørende Sundhedsfremme, Sygdomsforebyggelse og Håndtering af Ikkeoverførbare Sygdomme
- l) at fremme forskning i og forebyggelse af sygdomme, som er mere udbredte blandt personer, der er truet af fattigdom.

Adgang til passende, ikkeafsondrede boliger og væsentlige ydelser

10. Medlemsstaterne bør sikre ligebehandling af romaerne med hensyn til adgang til passende, ikkeafsondrede boliger og væsentlige ydelser, herunder ved foranstaltninger såsom følgende:
- a) at sikre adgang til væsentlige tjenester, såsom rindende vand, rent drikkevand¹, passende sanitære installationer, renovation og affaldshåndtering, miljøtjenester, el-, gas- og transportforsyning, finansielle tjenester og digital kommunikation, og til fysisk infrastruktur ved at sikre kontinuiteten i de basale forsyningstjenester under både normale forhold og under pandemier, miljøkatastrofer og andre kriser
 - b) at overvåge, forebygge og bekæmpe enhver ghettodannelse og at fremme indslusning ved at udarbejde konkrete planer for afhjælpning af boligspørgsmål gennem inddragelse af lokalsamfund og berørte romasamfund
 - c) at støtte og styrke de offentlige myndigheder, som generelt har ansvaret for boliger, væsentlige tjenester og miljøstandarder, samt andre relevante aktører på disse områder, f.eks. ved at give dem det nødvendige mandat og de nødvendige ressourcer til at kortlægge boligbehovet, overvåge segregering og gennemføre omfattende lovgivningsforanstaltninger eller støtteforanstaltninger, hvor det er nødvendigt

¹ Se artikel 16 sammenholdt med betragtning 31 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv (EU) 2020/2184 af 16. december 2020 om kvaliteten af drikkevand (EUT L 435 af 23.12.2020, s. 1).

- d) at forhindre tvangsudsættelser ved at fremme tidlig varsling og mægling, at tilrettelægge støtte til udsættelsestruede personer og om nødvendigt at yde passende alternative boliger, navnlig til familier
- e) at forbedre romaernes levevilkår og forebygge og bekæmpe de negative sundhedsvirkninger af eksponering for forurening og kontaminering
- f) at yde social støtte og adgang til almindelige tjenester til hjemløse romaer
- g) at sikre lige adgang til boligstøtte og tage hensyn til enkeltpersoners og familiers specifikke behov
- h) at støtte integrerede boligordninger rettet mod marginaliserede romaer gennem foranstaltninger, hvor mikrolån til opførelse og vedligeholdelse af boliger f.eks. kombineres med finansiel forståelse og opsparingsordninger, oplæring i bygningsarbejde og aktiveringsforanstaltninger
- i) at støtte anlæggelse og vedligeholdelse af bopladser til "travellers".

Partnerskaber og institutionel kapacitet

Inddragelse af og støtte til nationale romakontaktpunkter

11. Medlemsstaterne bør åbne nationale romakontaktpunkter med passende og nødvendige ressourcer, personale og institutionel myndighed og give dem beføjelser til effektivt at koordinere og overvåge nationale politikker for romaernes ligestilling, inklusion og deltagelse, herunder opsøgende arbejde på lokalt plan.
12. Medlemsstaterne bør sætte de nationale romakontaktpunkter i stand til at befordre romacivilsamfundets deltagelse og inddragelse i udformningen, gennemførelsen, overvågningen og gennemgangen af de nationale strategiske rammer for romaer og lokale handlingsplaner gennem ændrede nationale romaplatformsprocesser.
13. Medlemsstaterne bør sikre, at nationale romakontaktpunkter inddrages i udformningen af politikker for social inklusion og universelle tjenester for at øge deres relevans for romaerne og forbedre deres opsøgende arbejde, herunder, når det er relevant, i beslutningstagningen vedrørende programmering og overvågning af EU's midler.

Inddragelse af organer med henblik på at fremme ligebehandling

14. Medlemsstaterne bør inden for deres respektive nationale retlige rammer støtte organer med henblik på at fremme ligebehandling ("ligestillingsorganer"), således at de inden for rammerne af deres mandater kan fungere effektivt og uafhængigt og samarbejde med alle relevante aktører, herunder nationale romakontaktpunkter, offentlige myndigheder, civilsamfundsorganisationer og den private sektor. Denne støtte bør, når det er relevant, omfatte at sætte ligestillingsorganerne i stand til:
- a) at forfølge tilfælde af forskelsbehandling, hadefuld tale og hadforbrydelser og anlægge strategiske retssager
 - b) at afhjælpe underrapportering af forskelsbehandling, hadefuld tale og hadforbrydelser og højne romaernes bevidsthed om deres rettigheder
 - c) at foretage forskning i og indsamle data om ligestilling og forskelsbehandling af romaer
 - d) at opbygge kapacitet i romacivilsamfundet og samarbejde med dem med fokus på adgang til domstolsprøvelse og håndhævelse af ligestillingslovgivningen
 - e) at tilbyde den brede offentlighed samt offentlige og private organisationer vejledning og undervisning.

15. Medlemsstaterne bør gøre det muligt for ligestillingsorganer at være tæt involveret i og at bidrage effektivt til udformningen, gennemførelsen, overvågningen og gennemgangen af de nationale strategiske rammer for romaernes ligestilling, inklusion og deltagelse og relevante programmer under EU-fondene, når det er relevant, ved bl.a.:
- a) at tage imod rådgivning fra ligestillingsorganer om standarder for gennemførelse af nationale strategiske rammer for at sikre et stærkere fokus på bekæmpelse og forebyggelse af forskelsbehandling, herunder gennem bekæmpelse af sigøjnerhad, i forbindelse med udformningen og gennemførelsen heraf, herunder at gøre en indsats for at fjerne strukturel forskelsbehandling
 - b) at gøre det muligt for ligestillingsorganer at være involveret i strukturer, der er oprettet for at føre tilsyn med gennemførelsen, overvågningen og gennemgangen af de nationale strategiske rammer for romaerne og i udvalg, der overvåger relevante EU-fonde.

Mobilisering af lokale og regionale interessenter

16. Medlemsstaterne bør inddrage de regionale og lokale myndigheder og det lokale civilsamfund i udformningen, gennemførelsen, overvågningen og gennemgangen af deres nationale strategier, hvor det er relevant.

17. Medlemsstaterne bør tilskynde regionale og lokale myndigheder til inden for deres respektive kompetenceområder at opstille eller ajourføre deres lokale handlings- eller indslusningsplaner eller strategiske rammer for romaernes ligestilling, inklusion og deltagelse. Disse lokale planer eller strategiske rammer bør så vidt muligt indeholde foranstaltninger, basisscenarier og benchmarks, målbare målsætninger og tildeling af midler.
18. Medlemsstaterne bør sikre samarbejdet mellem central- og lokalmyndigheder om udformningen og gennemførelsen af de EU-finansieringsprogrammer, som er relevante for forebyggelse og bekæmpelse af forskelsbehandling af romaer, således at det sikres, at romaernes ligestilling, inklusion og deltagelse indgår hele vejen gennem udarbejdelse, gennemførelse, overvågning og evaluering af programmerne, og således at EU-midlerne kanaliseres bedre ud til det lokale niveau.
19. Medlemsstaterne bør fremme rummelighed og mangfoldighed gennem passende foranstaltninger såsom positiv særbehandling for at sikre romaerne lige adgang til beskæftigelse i offentlige institutioner på lokalt og regionalt niveau.
20. Medlemsstaterne bør fremme styrkelse af romakvindes og -mænds indflydelse og stilling og anerkende deres repræsentation på lokalt plan.

Samarbejde med civilsamfundet

21. Medlemsstaterne bør fremme social innovation, partnerskab og samarbejde mellem de offentlige myndigheder og romaerne og det civilsamfund, som arbejder for romaernes sag.

22. Medlemsstaterne bør udnytte de nationale romaplatforme eller andre kanaler for samarbejde og dialog i medlemsstaterne fuldt ud for på en gennemsigtig og rummelig måde at engagere romaerne og det civilsamfund, som arbejder for romaernes sag, samt andre interessenter i udformningen, gennemførelsen, overvågningen og gennemgangen af de nationale strategiske rammer for romaerne og lokale handlingsplaner.
23. Medlemsstaterne bør støtte civilsamfundet med hensyn til overvågning og rapportering af hadforbrydelser og hadefuld tale samt andre forbrydelser rettet mod romaer og bistå ofre med at rapportere hadforbrydelser og hadefuld tale.
24. Medlemsstaterne bør sikre finansiering til at støtte pluralisme og uafhængighed hos romaerne og det civilsamfund, som arbejder for romaernes sag, herunder romaungdomsorganisationer, og sætter dem dermed i stand til i egenskab af uafhængig vagthund at rapportere om og overvåge de nationale strategiske rammer for romaerne og opretholde deres administrative kapacitet.
25. Medlemsstaterne bør inddrage civilsamfundet og romasamfundene hele vejen gennem EU-fondenes programcyklus på nationalt, regionalt og lokalt niveau herunder som medlemmer af udvalg, der overvåger relevante EU-fonde.
26. Medlemsstaterne bør fremme kapacitetsopbygning og lederskab i romacivilsamfundet, herunder ungdomsorganisationer, for at sætte de berørte organer og organisationer i stand til at deltage i alle faser af den politiske cyklus og det offentlige liv generelt.

27. Medlemsstaterne bør fremme tværsektorielt arbejde og brede alliancer med henblik på ligestilling og inklusion ved inddragelse af myndigheder, civilsamfundet, erhvervslivet, den akademiske verden og forskningsverdenen. Dette kan afføde fælles foranstaltninger blandt enheder, som fremmer ligestilling, bekæmper racisme, forskelsbehandling på grund af race eller etnisk oprindelse, fremmedhad og den tilhørende intolerance eller arbejder for at fremme rettigheder for børn, ældre, romaer, LGBTI-personer, personer med handicap, asylansøgere, flygtninge og andre migranter samt statsløse personer.

Tværnationalt samarbejde

28. Medlemsstaterne bør intensivere samarbejdet og peerlæringen om de mest effektive måder til at integrere romaernes ligestilling, inklusion og deltagelse i gennemførelsen af alle relevante større EU-initiativer.
29. Medlemsstaterne bør fremme tværnationalt partnerskab og udveksling ved at støtte netværket af nationale romakontaktpunkter, EURomanetværket og den europæiske romaplatform.

30. Nogle EU-mobile romaborgere, som etablerer sig i andre medlemsstater end deres oprindelsesmedlemsstat eller tager midlertidigt ophold i en sådan medlemsstat, herunder for at udøve sæsonarbejde eller kortvarige beskæftigelsesmuligheder, er i en sårbar situation. Hvor det er relevant, bør medlemsstaterne tilskynde til etablering af og aktiv deltagelse i passende former for tværnationalt samarbejde på nationalt, regionalt eller lokalt plan, herunder bilaterale eller multilaterale projekter og aftaler, under overholdelse af Unionens retlige rammer og gældende national ret. Dette kunne f.eks. omfatte samarbejde om spørgsmål vedrørende adgang til uddannelse, erfaringer og resultater blandt romabørn og behov og udfordringer på kommunalt plan. Dette samarbejde bør omfatte romaernes egen deltagelse.

Finansiering

31. Medlemsstaterne, navnlig dem, der har større udfordringer på området romaers ligestilling, inklusion og deltagelse og/eller større romasamfund, bør fuldt ud og optimalt udnytte generelle og målrettede EU-midler og nationale midler til at forebygge og bekæmpe forskelsbehandling af romaer, herunder eventuelt vælge specifikke målsætninger om at fremme socioøkonomisk integration af ugunstigt stillede grupper og marginaliserede samfundsgrupper såsom romaer¹, og sikre en effektiv koordinering mellem EU's finansieringskilder og de nationale finansieringskilder, som er relevante for romaernes ligestilling og socioøkonomiske inklusion.

¹ Jf. navnlig artikel 4, stk. 1, nr. v) og viii), i forslaget til ESF+ for 2021-2027.

32. Medlemsstaterne bør fremme deltagelse af regionale, lokale og andre offentlige myndigheder, herunder bystyrrer, økonomiske og sociale partnere og relevante organer, der repræsenterer civilsamfundet, ikkestatslige organisationer og organer, som er ansvarlige for at fremme social inklusion, grundlæggende rettigheder og ikkeforskelsbehandling, undervejs i udarbejdelsen, gennemførelsen, overvågningen og evalueringen af EU's programmer, herunder deltagelse i overvågningsudvalgene.
33. Medlemsstaterne bør afsætte passende nationale ressourcer til gennemførelsen af de politiktiltag, der er foreslået i EU's strategiske ramme for romaernes ligestilling, inklusion og deltagelse og i nationale strategiske rammer, idet det sikres, at disse afspejler romasamfundenes faktiske behov og står i forhold til romasamfundenes størrelse og udfordringer.
34. Nationale genopretnings- og resiliensplaner¹ bør tage hensyn til og fremme rettigheder og lige muligheder for alle og fremme inklusionen af dårligt stillede grupper, herunder romaer og andre med minoritetsbaggrund med hensyn til race eller etnisk oprindelse.
35. Medlemsstaterne bør forbedre udformningen, gennemførelsen, overvågningen og evalueringen af EU-programmer eller strukturreformer for socioøkonomisk inklusion af mindretal, f.eks. ved at anmode om teknisk bistand fra støtteprogrammet for strukturreformer.

¹ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) 2021/241 af 12. februar 2021 om oprettelse af genopretnings- og resiliensfaciliteten (EUT L 57 af 18.2.2021, s. 17).

36. Medlemsstaterne bør tilskynde til brug af nationale midler og EU-midler med henblik på kapacitetsopbygning hos myndigheder på centralt og lokalt plan og civilsamsfundsorganisationer og befordre udveksling af god praksis mellem dem, således at myndigheder og organisationer kan bidrage til at gennemføre foranstaltninger til bekæmpelse af forskelsbehandling af romaer ved at fremskynde ligestilling og inklusion, herunder ved at bekæmpe segregering og fremme romaernes deltagelse.
37. Medlemsstaterne bør imødekomme finansieringsbehov på lokalt plan, herunder i byområder, hvor det er relevant, for at støtte EU-mobile romaer, herunder ved at tilbyde sprogundervisning, førskoleundervisning og børnepasning af god kvalitet, skolegang, offentlige arbejdsformidlinger, socialarbejdere, mæglere osv.

Overvågning og rapportering om de nationale strategiske rammer for romaerne

38. Medlemsstaterne bør overvåge og evaluere gennemførelsen af de nationale strategiske rammer ved anvendelse alt efter omstændighederne af indikatorporteføljen, som er sammensat af Den Europæiske Unions Agentur for Grundlæggende Rettigheder ("agenturet"), nationale romakontaktpunkter, nationale statistiske kontorer og Kommissionen inden for rammerne af en arbejdsgruppe vedrørende indikatorer og rapportering på romaområdet, der koordineres af agenturet¹. Medlemsstaterne kan også anvende nationale indikatorer i overensstemmelse med udviklingen af deres nationale retlige rammer og politiske tilgange og romaernes situation på deres område.

¹ Bilag 2 til Kommissionens meddelelse af 7. oktober 2020 og Monitoring framework for an EU Roma strategic framework for equality, inclusion and participation – Objectives and indicators.

39. Medlemsstaterne bør, når det er relevant, på baggrund af EU's målsætninger og overordnede mål, som er fastsat i meddelelsen, indarbejde nationale kvantitative og/eller kvalitative mål i de nationale strategiske rammer for romaerne, som er skræddersyet til de nationale omstændigheder og de tilgængelige muligheder for indsamling af data om ligestilling, hvilket f.eks. kan omfatte enten etnisk opdelte data eller relevante sociodemografiske indirekte data eller en kombination af disse.
40. Medlemsstaterne bør meddele Kommissionen alle foranstaltninger, der træffes i overensstemmelse med denne henstilling, senest i juni 2023. Medlemsstaterne bør derefter hvert andet år rapportere til Kommissionen om igangværende og nye foranstaltninger, herunder ethvert fremskridt, der er opnået på hvert tematisk område med at gennemføre de nationale strategiske rammer for romaerne. Medlemsstaternes rapporter vil blive anvendt til at bidrage til Kommissionens toårige rapporter og evalueringsrapporter til Europa-Parlamentet og Rådet om gennemførelsen af EU's strategiske ramme for romaernes ligestilling, inklusion og deltagelse.
41. Medlemsstaterne bør lette fuld offentliggørelse af nationale rapporter om romaernes ligestilling, inklusion og deltagelse for at øge gennemsigtigheden og muliggøre policylæring og, når det er relevant, sørge for, at nationale strategier og afsluttede gennemførelsesrapporter drøftes i de nationale parlamenter.

42. Agenturet bør gennemføre en regelmæssig romaundersøgelse for årene 2020, 2024 og 2028 for at tilvejebringe de nødvendige data til reference-, midtvejs- og slutresultater, der kan afspejle enhver ændring i romaernes situation. Agenturet bør også støtte medlemsstaterne i deres indsats for at indsamle relevante ligebehandlingsdata, støtte Kommissionen med overvågning og analyse og støtte de nationale romakontaktpunkter med rapportering hjulpet af bl.a. arbejdsgruppen vedrørende indikatorer og rapportering på romaområdet,

OPFORDRER HERVED KOMMISSIONEN TIL:

43. at sikre, at medlemsstaternes oplysninger danner grundlag for udarbejdelsen af rapporterne til Europa-Parlamentet og Rådet om gennemførelsen af de nationale strategiske rammer for romaerne
44. fortsat at bestræbe sig på at integrere romaernes ligestilling, inklusion og deltagelse i udformningen og gennemførelsen af alle relevante større initiativer fra Kommissionen og også fortsat at overvåge politikker for romaernes ligestilling, inklusion og deltagelse inden for rammerne af det europæiske semester og den europæiske søjle for sociale rettigheder
45. fortsat at fremme tværnationalt partnerskab og udveksling ved at støtte netværket af nationale romakontaktpunkter, EURomanetværket og den europæiske romaplatform, Europa-Parlamentets forberedende foranstaltning om overvågning af civilsamfundet og det europæiske netværk for nationale ligestillingsorganer (EQUINET).

Denne henstilling erstatter Rådets henstilling af 9. december 2013 om foranstaltninger i medlemsstaterne til effektiv integration af romaerne.

Udfærdiget i Bruxelles, den ...

På Rådets vegne
Formand
